

KØBENHAVNS ÅBNE GYMNASIUM

Projekt: **Demokratisk dannelse på ungdomsuddannelserne**
Kunde: **Undervisningsministeriet**
Dato: **November 2017**

1. Baggrund

Københavns åbne Gymnasium er placeret i Valby og udbyder både stx- og hf-uddannelser. Gymnasiet betegnes som værende i kraftig udvikling, hvilket blandt andet afspejles i et støt stigende elevoptag via 1. prioritet over de seneste otte år fra 42 til 150 elever. Derudover er karaktergennemsnittet på stx-linjen i samme periode steget fra 5,5 til 7. Skolen har ca. 850 elever og 12 klasser pr. årgang.

Området, gymnasiet er placeret i, er karakteriseret ved stor mangfoldighed med både socialt boligbyggeri og villakvarterer grænsende op til gymnasiet. Denne diversitet afspejles også i elevsammensætningen, som udgør en bred gruppe af elever på tværs af ressourcer, etnicitet, kultur og religiøs overbevisning. Gymnasiets elever kommer hovedsageligt fra Valby, Frederiksberg og Vesterbro, men tiltrækker også elever fra Hvidovre og Rødovre.

Ledelsen italesætter sig selv som meget udviklingsorienteret og har to klare fokuspunkter i undervisningen; globalisering og bæredygtighed. Formålet med de to fokuspunkter er at skabe et gymnasium, som er alment dannende med et globalt udsyn. Derudover er gymnasiet en del af Globale Gymnasier, som er et netværk af 12 gymnasier, der i undervisningen arbejder med fire globale kompetencer: Global faglighed, interkulturel dannelse, horisont og kaosparathed og handling.

2. Hvordan definerer man demokratisk dannelse på Københavns åbne Gymnasium?

På gymnasiet forstås demokratisk dannelse som et begreb, det ligger i naturlig forlængelse af gymnasiets navn; at det netop er det *åbne* gymnasium, forstået som et gymnasium, hvor man er lydhør, respekterer andres holdninger og der er plads til forskelligt tænkende individer. Derudover forstås demokratisk dannelse som det at tage ansvar for og at kunne se meningen med fællesskabet bredt forstået. At tage ansvar i forhold til fællesskabet indebærer blandt andet, at alle elever skal føle sig som en del af både det nære gymnasiale og brede samfundsmæssige fællesskab.

At deltage demokratisk kræver, at man tør stille sig op. Og det skal eleverne turde. Hvordan man lige får dem til det, dét er demokratisk dannelse.

- Lærer

Samtidig skal eleverne opnå en forståelse for, at alle – ikke blot de stærke – har en stemme. Gymnasiet har stort fokus på, at alle har lige ret til medbestemmelse, men at denne medbestemmelse også forpligter, forstået på den måde, at indflydelse opnås, såfremt man lægger en indsats og et engagement i en given sag.

3. **Det generelle arbejde med demokratisk dannende læringsmiljøer**

På gymnasiet arbejder både ledelsen, lærerne og eleverne på baggrund af sloganet "YOU AND ME ARE WE", som har til formål at understrege vigtigheden af fællesskabet, herunder have forståelse for individets rolle i fællesskabet. Gymnasiet er kendetegnet ved at have en meget heterogen elevgruppe, og sloganet skal ifølge ledelsen også illustrere, at der skal være plads til denne forskellighed – både på gymnasiet og i resten af samfundet. Den demokratiske dannelse foregår således ikke kun på et direkte plan gennem undervisning og aktiviteter, men også indirekte ved, at sloganet afspejles i skolens valg af aktiviteter.

MEDBESTEMMELSE GENNEM UDVALGSARBEJDE

Skolen har i de senere år lagt stor vægt på at skabe et miljø, hvor eleverne oplever at have indflydelse på undervisningen og de aktiviteter, der finder sted. I den forbindelse spiller især udvalg en central rolle i den generelle demokratiske dannelsesproces. På skolen kan elever med særlige interesser oprette udvalg og på den måde arbejde for en sag, som optager dem. Som eksempel har elever oprettet udvalg, der står bag bikuber på gymnasiets tage, pigedans, LGBTQ-arbejde og miljøarbejde. Dette har skolen valgt at bakke op om ved at prioritere lærerkræfter til at hjælpe eleverne i arbejdet med deres interessefelter. Dette giver eleverne et indtryk af, at gymnasiet er indrettet som et lille samfund, hvor man har mulighed for at løfte en opgave og få indflydelse på en sag, såfremt man tager ansvar og involverer sig.

En elev og jeg falder i snak om, hvad en studenterhue koster. Samtidig kommer der en gående, som har hæklet sin hue selv. Så siger eleven: "Skal vi ikke lave en indsats næste år, hvor folk kan hækle deres egen studenterhue?" Og nu er vi i gang med at lave en workshop, som hedder Hack Huen, hvor elever, der har lyst, kan lære at hækle en hue. Så tanken er bare: Eleven får en idé og så prøver vi at bakke op om den.

- Leder

ÅBENT MILJØ OG DIALOG MELLEM LÆRER OG ELEV

På gymnasiet har både lærerne og ledelsen fokus på at skabe en relation til eleverne, som karakteriseres ved at være åben og uformel. Eksempelvis er lærerværelset placeret centralt i gymnasiets bygninger med glasdøre ud til gangen, så eleverne nemt kan komme i kontakt med lærerne, hvis de har spørgsmål eller behov for en snak uden for klasselokalet. På den måde bidrager omgivelserne til, at der skabes en åben dialog mellem lærerne og eleverne.

Der er åbent mellem lærer og elev. Hvis man lige stopper op, kommer de altid ud og hører, om der er noget, man har brug for hjælp til.

- Elev

4. Konkrete eksempler på den gode praksis

På Københavns åbne Gymnasium arbejdes der løbende med at skabe demokratisk dannende læringsmiljøer. De følgende eksempler afspejler i større eller mindre grad fire grundlæggende dimensioner af demokratisk dannelse, der er illustreret via nedenstående ikoner. Definitionen af demokratisk dannelse tager udgangspunkt i inputs fra for-interviews med dialogforummets medlemmer og afspejler således en tværgående opsummering af medlemmernes forståelse af begrebet.

For hvert eksempel vil det via ovenstående ikoner illustreres, hvilke dimensioner af demokratisk dannelse eksemplet primært relaterer sig til. Det skal dog pointeres, at brugen af ikonerne er en del af fortolkningsarbejdet, hvorfor nogle afsnit omhandlende de virkningsfulde mekanismer kan indeholde flere eller færre ikoner, end vi har anvist.

EKSEMPEL 1 – SAMTALESALONER

Ramme: Tema dag

Deltagere: alle gymnasiets elever

Sted: I klasseværelser og auditorier

Indhold:

Skolen afholder hvert år en temadag på baggrund af skolens slogan 'YOU AND ME AND WE' med henblik på at understøtte og efterleve skolens værdigrundlag. I år blev alle skolens elever opdelt i tre grupper, som hørte tre forskellige oplæg. Oplægsholderne fremlagde en af skolens værdier, som eleverne derefter skulle diskutere i samtalesaloner. I år hørte en gruppe elever debattør Geeti Amiri fortælle om mod, andre hørte Livia Haaland fra ØsterGro fortælle om ansvarlighed og en tredje gruppe elever hørte Morten Sørensen (iværksætter og tidligere elev på gymnasiet) fortælle om fællesskab. Dernæst blev eleverne opdelt i nye og mindre grupper á 25 personer på tværs af årgange og klasser, som alle havde været til det samme oplæg. Samtalsalonerne var styret af lærerne, som bad eleverne diskutere spørgsmål som "hvilken farve har mod?" eller "hvad vil det sige at tage ansvar?" På baggrund af spørgsmålskort bad lærerne eleverne diskutere spørgsmålene to og to. Det indledende oplæg medførte, at alle eleverne havde en basis for at kunne diskutere de efterfølgende spørgsmål, og samtidig var et centralt element af samtalsalonerne, at diskussionsemnerne var politisk neutrale, således at ingen gik derfra som vinder af diskussionen.

[...] når jeg så går ud senere og skal stemme, så tænker jeg; "nå, det kan godt være, at det er sådan for mig, men for andre er det anderledes". Så man har lige som andre med i billedet.

- Elev

Virkningsfulde mekanismer:

Samtalsalonerne styrkede fællesskabet på tværs af skolens elever, og samtidig bidrog det til forståelsen for, at man skal respektere hinandens forskellige holdninger.

Samtalsalonerne medførte, at en bredere gruppe af elever deltog i diskussionerne, da det var emner, som alle kunne bidrage med inputs til.

Samtalsalonerne ledte naturligt til en diskussion af, hvordan en samtale fungerer, og hvordan en diskussion kan være et element i deltagelsen i det demokratiske samfund.

EKSEMPEL 2 – FN TOPMØDE

Ramme: Studieretningsdag

Deltagere: Elever i samfundsfag, eksterne facilitatorer

Sted: Større klasseværelse eller auditorium

Indhold:

I forbindelse med FN's nye verdensmål afholdt en gruppe elever med samfundsfag som studieretningsfag et FN-topmøde. Alle eleverne blev bedt om at diskutere spørgsmålet; "hvordan bør FN håndtere flygtningekrisen?" Eleverne skulle to og to repræsentere forskellige lande og fik en kort briefing om deres lands holdning til spørgsmålet. Alle elementer af dagen foregik på demokratisk vis, hvilket indebar, at eleverne eksempelvis skulle stemme om, hvorvidt de ønskede at holde frokostpause. Samtidig blev der lagt stor vægt på respekten for andre; eksempelvis skulle eleverne aflevere skriftlige undskyldninger til dem, der afholdt mødet, hvis de kom til at opføre sig uhøfligt.

Det var ekstremt demokratisk dannende. Det går op for en, hvor enormt besværligt det [demokrati] er.

- Elev

Virkningsfulde mekanismer:

Forløbet lærte eleverne omfanget af en demokratisk proces, hvilket gav dem en øget forståelse, viden og respekt for de processer, der omgiver det demokratiske samfund.

Eleverne oplevede blandt andet, at de kunne bruge den viden i relation til elevrådsarbejdet, og det affødte spørgsmål såsom; hvad skal der til for, at et elevråd er velfungerende? Hvad skal man være særligt optaget af og hvordan fremmer man det gode arbejde?

På den måde bidrog forløbet også til, at eleverne dannede en holdning til, hvad det vil sige, at have et velfungerende demokrati.

Det store fokus på at opretholde respekt, ro og orden på mødet bidrog ligeledes til, at eleverne blev opmærksomme på, at respekten for andre er helt central i et demokratisk system.

EKSEMPEL 3 – MENNESKEBIBLIOTEK

Ramme: Workshop over tre dage

Deltagere: Elever fra flere klasser

Sted: I klasselokaler

Indhold:

En dansklærer gennemførte et workshopforløb med fokus på forskelle og ligheder blandt mennesker. Eleverne blev i den forbindelse bedt om at udarbejde en forside til en bog, som skulle afspejle en større begivenhed i deres liv, hvor de oplevede, at de turde mere, end de normalt ville turde. Det forblev anonymt, hvem der stod bag hvilken forside, og eleverne skulle dernæst udvælge en af de forsider, som de gerne ville høre mere om. Oplæggene forgik i forskellige klasselokaler, og det var først i forbindelse med selve oplægget, at det blev afsløret, hvilken elev der stod bag den valgte forside. Der var ca. 10 elever inde til hvert oplæg.

De ressourcefulde er jo dem, som alle andre lytter til. Der er en udfordring ift. at finde ud af, hvordan vi giver de andre en stemme – bredt forstået. Nogen har det i deres DNA, og andre skal stadig lære det. Det er da et demokratisk problem, og det var noget af det, vi arbejdede med.

- Lærer

Virkningsfulde mekanismer:

Workshoppen gav indirekte eleverne en forståelse for, at alle elever (ikke blot de retorisk stærke) har oplevelser og fortællinger, der bør lyttes til. Det skabte således rum for, at en bredere elevgruppe kom til orde og deltog.

Ligeledes bidrog det til at øge respekten for andre, da den fælles ramme om fortællingerne medførte, at de blev opmærksomme på, at de på trods af forskelligheder også havde mange ting til fælles.

Tankegangen som lå bag forløbet om, at der bør være plads til alle i fællesskabet og at eleverne har mere til fælles end de tror, medførte således, at eleverne også indirekte blev opmærksomme på, hvordan et demokratisk samfund er indrettet.

EKSEMPEL 4 – SKABE NEUTRALT RUM

Ramme: Almindelig klasseundervisning

Deltagere: Elever i samfundsfag og religion

Sted: Klasselokale

Indhold:

Undervisning i samfundsfag og religion er en måde at skabe rum for forskellighed ved at skabe neutrale diskussioner. Dette gøres bl.a. ved, at eleverne ikke argumenterer ud fra egne holdninger i diskussioner af forskellige tematikker, men udelukkende argumenterer ud fra faktuelle tekster, statistik, officielle ideologier mv. Samtidig italesættes det over for eleverne, at diskussionerne ikke handler om rigtigt eller forkert, men om at nuancere og belyse forskellige synspunkter. Det muliggør diskussioner om svære og for nogen ømtålelige emner. For eleverne er det udfordrende, når de bliver bedt om at argumentere for et standpunkt, som ikke er deres eget, men lærerne fremhæver, at netop dette skaber en forståelse for, at der er flere sider af en sag.

Jeg har haft en elev, som ikke kunne sige "Jesus er guds søn". Hvad kan man så sige? Så kan man sige "kristne mener, at Jesus er guds søn...". Så holder man det hele tiden væk fra sin egen banehalvdel.

- Lærer

Virkningsfulde mekanismer:

Eleverne udvikler ved denne undervisningstilgang viden om andres synspunkter og dermed bidrager dette til at skabe respekt for andres holdninger.

Det medfører, at flere elever deltager i diskussionerne og er villige til at diskutere følelsesmæssigt sårbare emner, da man ved at italesætte tingene neutralt hele tiden sikrer, at diskussionen ikke bliver for personlig.

Den neutrale tilgang til emnerne giver eleverne mulighed for at tage stilling til den demokratiske styreform på baggrund af objektive diskussioner.

Elevernes viden om indretningen af det demokratiske samfund, herunder religionsfrihed, øges ved, at det opleves gennem den måde, undervisningen styres på.

EKSEMPEL 5 – ARBEJDSSTATIONER TIL ELEVRÅDSMØDE

Ramme: Skolens repræsentative demokrati

Deltagere: Elevråd med to repræsentanter fra hver klasse

Sted: I lokale på skolen med store firkantede bokse, som kan rykkes rundt

Indhold:

På skolen er der et elevråd med to repræsentanter fra hver klasse. Elevrådet har en tovholdergruppe på fem elever, som står for koordineringen af elevrådets arbejde og fastsætter fokuspunkter, som elevrådet arbejder med i løbet af året. Elevrådet opdeler sig i udvalg/arbejdsgrupper på baggrund af fokuspunkterne, og hvis nødvendigt i flere grupperinger, efterhånden som interesser for et område opstår. En af de arbejdsformer, elevrådet benytter sig af, er at fordele de fremmødte elever ud på de forskellige 'arbejdsstationer' i lokalet alt afhængig af interesseområdet. I lokalet er der fire til fem tavler, som kan roteres rundt. Ved hjælp af tavlerne kan arbejdet opdeles således, at der i hvert hjørne af lokalet er en arbejdsstation med elever, som arbejder på et specifikt fokuspunkt. Når pointerne fra gruppearbejdet senere skal præsenteres for hele elevrådet, kan tavlerne anvendes som 'holdepunkt'.

Indretningen af lokalet er derudover utraditionelt indrettet, da det kun består af store kasser, som eleverne kan rykke rundt med. Dette medfører, at man hurtigt kan skabe små grupperinger, uden at borde og stole står i vejen.

Den arbejdsform med forskellige stationer gør, at flere får sagt noget. Så deler de op i temaer og vælger en form, som ikke kun favoriserer dem, der er stærke til at tale. Det er en arbejdsform de har lært og kender fra skolen.

- Lærer

Virkningsfulde mekanismer:

Elevrådets arbejde i udvalg medfører, at flere elever bliver aktiveret – både på møderne og i det videre arbejde. Arbejdsformen i grupper fremhæves således som en, der ikke kun favoriserer dem, der tør stille sig op foran en stor gruppe mennesker og råbe op, men også giver plads til dem, der er mere tilbageholdende. På den måde bidrager det til, at flere elever deltager aktivt i den demokratiske proces i elevrådsarbejdet.

EKSEMPEL 6 – DEBATCAFÉ OM FEMINISME

Ramme: Elevrådsforslag, som blev afvist af ledelsen

Deltagere: Hele skolens elever

Sted: I større lokale

Indhold:

Elevrådet på gymnasiet havde et ønske om at afholde en fest kun for piger, hvilket skolens ledelse ikke ønskede at imødekomme. Det resulterede i, at eleverne arrangerede en debatcafé, hvor der var mulighed for, at både lærere, ledelse og elever kunne diskutere argumenter for og imod, at festen skulle afholdes. Debatten var elevstyret og varede ca. 40 minutter, hvorefter nogle elever havde lavet forskellige stande, hvor man kunne diskutere forskellige temaer. Blandt temaerne var eksempelvis feminisme, hvor elever havde lavet en stand, hvor man kunne diskutere forskellige definitioner af feminisme. Arrangementet er et eksempel på, hvordan en afvisning af et forslag blev til et større temaarrangement om feminisme.

Det aktiverede nogle elever, som ikke plejer at udtrykke holdninger og som ikke plejer at deltage.

- Elev

Virkningsfulde mekanismer:

Debatcaféen gav eleverne en forståelse for, hvordan et demokratisk samfund er indrettet, da eleverne oplevede at blive hørt og respekteret for deres holdning på trods af, at den ikke stemte overens med ledelsens.

Ledelsens og lærernes fremmøde til debatten blev et eksempel på, hvordan man i et samfund bør respektere forskellighed og indgå i dialog.

Debatcaféen medførte, at en bredere elevgruppe blev aktiveret og dermed deltog i det nære demokrati på gymnasiet.

Debatcaféen skabte en diskussion om større ideologiske retninger så som feminisme og gav dermed mulighed for at eleverne kunne danne deres egen holdning til den måde, samfundet er indrettet på.

5. Opsamling

Københavns åbne Gymnasium arbejder overordnet med demokratisk dannelse gennem både indirekte og direkte aktiviteter. Aktiviteter såsom afholdelse af et FN-topmøde bidrager direkte til elevernes læring og forståelse for de demokratiske institutioner, som omgiver vores samfunds. Andre aktiviteter eller redskaber som eksempelvis debatcafé eller samtalesaloner bidrager mere indirekte med at skabe en forståelse for demokratiske værdier såsom ligeværd, respekt og forståelse for andre.

Samtidig er et nøgleord på gymnasiet 'engagement'. Eleverne opfordres kraftigt til og støttes i at engagere sig i fællesskabet, og det prioriteres fra ledelsens side, at lærerne ligeledes bruger ressourcer på at hjælpe eleverne i deres arbejde. Den heterogene elevgruppe opfattes i den forbindelse som en stor styrke, da det netop giver mulighed for, at eleverne kan danne fællesskaber på baggrund af særinteresser.